

ΕΛΙΔΕΚ.
Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας & Καινοτομίας

Περιγραφή Χρηματοδοτούμενου Ερευνητικού Έργου
2η Προκήρυξη Ερευνητικών Έργων ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ. για την
ενίσχυση Μεταδιδακτορικών Ερευνητών/τριών

Τίτλος Ερευνητικού Έργου: Από την Αρχαιολογία της Πειρατείας στην Πειρατική Αρχαιολογία. Η πειρατεία στις ελληνικές θάλασσες από τους προϊστορικούς έως τους ρωμαϊκούς χρόνους

Επιστημονικός Υπεύθυνος: Βαγγέλης Σαμαράς

Φιλικός προς τον αναγνώστη τίτλος: Α.Π.Πειρ.Α.

Επιστημονική Περιοχή: Ανθρωπιστικές Επιστήμες & Τέχνες

Φορέας Προέλευσης και Χώρα: Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Ελλάδα

Φορέας Υποδοχής: Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Ελλάδα

Συνεργαζόμενος Φορέας: Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης

Ποσό Χρηματοδότησης: 135.000€

Διάρκεια Χρηματοδότησης: 36 μήνες

Σύνοψη Ερευνητικού Έργου

Αντικείμενο του ερευνητικού προγράμματος «Α.Π.Πειρ.Α.», φορέας υλοποίησης του οποίου είναι το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, αποτελεί η αρχαιολογική διερεύνηση της πειρατείας στις ελληνικές θάλασσες από την Τελική Νεολιθική (περ. 4500-3200 π.Χ.) έως τα τέλη της Ρωμαϊκής περιόδου (330 μ.Χ.). Ο όρος *αρχαιολογία της πειρατείας* είναι δανεισμένος από την *Αρχαιολογία* του Θουκυδίδη (1.2-19), δηλαδή από τα πρώτα κεφάλαια του έργου του σπουδαίου αυτού ιστορικού, καθώς το πρόγραμμα φιλοδοξεί να στοιχειοθετήσει αντίστοιχα τα πρώτα κεφάλαια της ιστορίας του πειρατικού φαινομένου, ανοίγοντας έτσι μια εντελώς νέα σελίδα στην αρχαιολογική έρευνα, την *πειρατική αρχαιολογία*. Οι κύριοι στόχοι του προγράμματος είναι (1) η πλήρης κατανόηση του συγκεκριμένου φαινομένου και η επισήμανση των διαχρονικά κοινών στοιχείων του, (2) η αναγνώριση του αρχαιολογικού αποτυπώματος της πειρατείας και (3) ο προσδιορισμός των επιδράσεων που μπορεί να έχει η αναγνώριση του φαινομένου στις ερμηνείες που κατά καιρούς έχουν δοθεί στα αρχαιολογικά δεδομένα του ελλαδικού χώρου. Το πρόγραμμα αυτό ανατρέπει πλήρως τον καθιερωμένο τρόπο ερευνητικής προσέγγισης της πειρατείας, καθώς θα αποτελέσει την πρώτη συστηματική αρχαιολογική διερεύνηση του φαινομένου, εξετάζοντας διεξοδικά την πειρατεία στις ελληνικές θάλασσες κατά τη διάρκεια πέντε χιλιετιών και αναζητώντας, πέρα από τα θύματα, και τους ίδιους τους πειρατές. Στο «Α.Π.Πειρ.Α.» συμμετέχει ως συνεργαζόμενος φορέας το Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, το Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων του οποίου έχει αναλάβει τον σχεδιασμό και την υλοποίηση ενός εκπαιδευτικού προγράμματος που θα απευθύνεται σε παιδιά ηλικίας 8-11 και 12-14 ετών. Σκοπός του εκπαιδευτικού αυτού προγράμματος είναι να προσφέρει με ευχάριστο τρόπο στους μαθητές πληροφορίες για την πειρατεία κατά την αρχαιότητα και να συμβάλει στην άσκησή τους στον έλεγχο και, ενδεχομένως, στην ανατροπή παγιωμένων αντιλήψεων.

Πρωτοτυπία του Ερευνητικού Έργου

Το Α.Π.Πειρ.Α. ανατρέπει πλήρως τον καθιερωμένο τρόπο ερευνητικής προσέγγισης της πειρατείας. Έως σήμερα, οι μελέτες που έχουν ως αντικείμενο το συγκεκριμένο φαινόμενο κατά κανόνα είναι ιστορικές, περιορίζονται σε μια χρονική περίοδο που δεν ξεπερνά τους λίγους αιώνες και πραγματεύονται κυρίως τις επιπτώσεις της πειρατικής δραστηριότητας στις παράκτιες και στις νησιωτικές κοινότητες. Το Α.Π.Πειρ.Α. αποτελεί την πρώτη συστηματική αρχαιολογική διερεύνηση του φαινομένου, εξετάζοντας διεξοδικά την πειρατεία στις ελληνικές θάλασσες κατά τη διάρκεια πέντε χιλιετιών και αναζητώντας, πέρα από τα θύματα, και τους ίδιους τους πειρατές, σε μια προσπάθεια ιχνηλασίας της παρουσίας τους.

Παράλληλα, το γεγονός ότι η έρευνα δεν περιορίζεται στους ιστορικούς χρόνους αλλά θα επεκταθεί και σε προϊστορικές περιόδους είναι ιδιαίτερα σημαντικό για την ελληνική αρχαιολογία των προϊστορικών και των πρώιμων ιστορικών χρόνων, δεδομένου ότι για πρώτη φορά το φαινόμενο της πειρατείας αποτελεί αντικείμενο συστηματικής και ενδεδεχούς μελέτης, προσφέροντας καινούργιες προοπτικές για τις αρχαιολογικές ερμηνείες του υλικού αυτών των περιόδων. Επιπλέον, αυτή η *αρχαιολογία της πειρατείας* θα συμβάλει καθοριστικά –μέσω της αναγνώρισης του αρχαιολογικού αποτυπώματος της πειρατείας– στη σύσταση ενός νέου κλάδου της αρχαιολογίας, στην *πειρατική αρχαιολογία*, η οποία μπορεί να συνεισφέρει σημαντικά στην αρχαιολογική έρευνα τόσο στην Ελλάδα όσο και σε οποιαδήποτε περιοχή του κόσμου υπήρξε έντονη πειρατική δραστηριότητα. Ασφαλώς, δεν υπάρχει η ψευδαίσθηση ότι το Α.Π.Πειρ.Α. θα εξαλείψει τις πάμπολλες δυσκολίες που παρουσιάζει η μελέτη της πειρατείας. Θα προτείνει, όμως, μια σειρά αρχαιολογικών χαρακτηριστικών, χαρτογραφώντας έναν ωκεανό στον οποίο έως σήμερα δεν υπάρχουν σημεία προσανατολισμού, έτσι ώστε στο εξής η αρχαιολογική διερεύνηση αυτού του τόσο περίπλοκου φαινομένου να μπορεί να γίνει εντός ενός ενιαίου πλαισίου.

Αναμενόμενα αποτελέσματα & Αντίκτυπος του Ερευνητικού Έργου

Το Α.Π.Πειρ.Α. αναμένεται να έχει ιδιαίτερα σημαντική επιστημονική και κοινωνική απήχηση. Η *αρχαιολογία της πειρατείας* θα συμβάλει στην πλήρη κατανόηση ενός ενδημικού –στην περίπτωση του ελλαδικού χώρου– και εξαιρετικά δυναμικού φαινομένου, με ποικίλες επιδράσεις σε πάμπολλους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας, συνεισφέροντας πολύτιμες πληροφορίες για την αρχαιολογική και την ιστορική έρευνα. Επιπλέον, αμφισβητώντας τη σιωπηρή παραδοχή ότι η πειρατεία δεν μπορεί να διαγνωστεί αρχαιολογικά, η προτεινόμενη μελέτη θα προσφέρει ένα εναλλακτικό και, τουλάχιστον σε κάποιες περιπτώσεις, πιο πειστικό πλαίσιο ερμηνείας για τα αρχαιολογικά και τα ιστορικά ευρήματα. Θα προχωρήσει, επίσης, στην αναγνώριση αρχαιολογικών θέσεων που είναι πιθανό να συνδέονταν με την πειρατεία αλλά έως σήμερα ερμηνεύονταν με διαφορετικό τρόπο. Ταυτόχρονα, η *πειρατική αρχαιολογία* είναι βέβαιο ότι, μέσω των αρχαιολογικών κριτηρίων και γνωρισμάτων που θα προταθούν, θα συνεισφέρει σημαντικά στη μελέτη της πειρατείας και σε άλλες περιοχές, οδηγώντας ενδεχομένως στην ανατροπή παλαιών ερμηνειών και συμβάλλοντας στην κατανόηση πολλών δυσσερμήνευτων έως τώρα στοιχείων.

Όσον αφορά την κοινωνική απήχηση του προγράμματος, η πρόσληψη του ελκυστικού και άκρως ενδιαφέροντος φαινομένου της πειρατείας με την υποστήριξη του εκπαιδευτικού υλικού και μέσω των σχεδιαζόμενων δραστηριοτήτων θα αποτελέσει ευχάριστη ευκαιρία για πληροφόρηση των μαθητών σχετικά με την άσκηση και τις μορφές της πειρατείας κατά την αρχαιότητα. Ταυτόχρονα, οι μαθητές αντιλαμβάνονται ότι η αρχαιολογική έρευνα δεν περιορίζεται αποκλειστικά στην ανασκαφική διαδικασία και ότι μπορεί να βοηθήσει στην αναγνώριση και στην κατανόηση φαινομένων όπως αυτό της πειρατείας. Ωστόσο, η σημαντικότερη ίσως συμβολή του εκπαιδευτικού προγράμματος εντοπίζεται στην άσκηση των μαθητών στον έλεγχο και, ενδεχομένως, στην ανατροπή παγιωμένων αντιλήψεων. Αυτή η άσκηση στην αλλαγή της παγιωμένης οπτικής και στη διαμόρφωση κριτικής σκέψης αναμφισβήτητα συμβάλλει στην καλλιέργεια προσωπικοτήτων με αίσθηση κοινωνικής ευθύνης και ανταπόκριση στους σύγχρονους κοινωνικούς προβληματισμούς, επομένως και με αίσθηση πολιτεότητας (citizenship) σε μια διαρκώς μεταβαλλόμενη κοινωνία όπως η σημερινή.

Η σημασία της χρηματοδότησης

Η αποδοχή της πρότασής μας για την υλοποίηση του ερευνητικού προγράμματος Α.Π.Πειρ.Α. από το ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ. αποτέλεσε πηγή μεγάλης υπερηφάνειας αλλά και ευθύνης, καθώς επιλέχθηκε έπειτα από μια απαιτητική και ανταγωνιστική διαδικασία αξιολόγησης, με βασικά κριτήρια τον βαθμό επιστημονικής ποιότητας, την αριστεία και την πρωτοτυπία. Η πραγματοποίηση του συγκεκριμένου ερευνητικού προγράμματος αποτελεί εξαιρετικά σημαντικό βήμα για την ακαδημαϊκή και προσωπική εξέλιξή μου, καθώς μου προσφέρει τη δυνατότητα να συγκροτήσω και να συντονίσω έναν μικρό ερευνητικό θύλακα, ο οποίος αποτελείται αποκλειστικά από νέους και αξιόλογους ερευνητές. Επιπλέον, η χρηματοδότηση από το ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ. δίνει την ευκαιρία τόσο σε εμένα προσωπικά όσο και στα υπόλοιπα μέλη της ερευνητικής ομάδας μας να πραγματοποιήσουμε ολοκληρωμένο επιστημονικό έργο υψηλών προδιαγραφών, παραμένοντας στον τόπο καταγωγής μας και εργαζόμενοι στα ερευνητικά ενδιαφέροντά μας.

ΕΛΙΔΕΚ.
Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας & Καινοτομίας

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Λ. Συγγρού 185 & Σάρδεων 2
ΤΚ. 17121, Νέα Σμύρνη, Ελλάδα
210 64 12 410, 420
communication@elidek.gr
www.elidek.gr